

## O'ZBEKISTONNING "YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH STRATEGIYASI: MAVJUD MUAMMO VA ISTIQBOLLI IMKONIYATLARI

**Ibroximjonov Shoxjaxon Shoxrux o'g'li**  
Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti  
Rektor kotibiyati mutaxasisi

**Annotatsiya.** O'zbekiston Respublikasining "Yashil iqtisodiyot"ga o'tish strategiyasi atrof-muhitni muhofaza qilish, barqaror iqtisodiy rivojlanish va energiya samaradorligini oshirish yo'lida muhim qadamdir. Ushbu strategiya qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, resurslardan samarali foydalanish va atrof-muhitga zarar yetkazmaslik kabi maqsadlarni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, mamlakatning ko'mir va tabiiy gazga qaram bo'lgan iqtisodiyotida bu o'tish bir qancha muammolarni keltirib chiqarmoqda. Asosiy muammolarga texnologik imkoniyatlarning cheklanganligi, moliyaviy resurslarning yetishmasligi va xalqaro investitsiyalarni jalb qilishdagi qiyinchiliklar kiradi. Shunga qaramay, O'zbekistonning qulay tabiiy resurslari va geosiyosiy o'rni kelajakda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Ushbu maqola O'zbekistonning "Yashil iqtisodiyot"ga o'tishdagi mavjud muammolar va istiqbolli imkoniyatlarni tahlil qiladi.

**Kalit so'zlar:** Yashil iqtisodiyot, qayta tiklanuvchi energiya, barqaror rivojlanish, atrof-muhit, energiya samaradorligi, texnologik rivojlanish, xalqaro investitsiya.

**Annotation.** The Republic of Uzbekistan's "Green Economy" transition strategy represents an important step towards environmental protection, sustainable economic development, and improving energy efficiency. This strategy encompasses goals such as the development of renewable energy sources, the efficient use of resources, and minimizing environmental damage. However, in a national economy heavily dependent on coal and natural gas, this transition presents a number of challenges. Key issues include limited technological capabilities, insufficient financial resources, and difficulties in attracting international investment. Nevertheless, Uzbekistan's favorable natural resources and geopolitical position create significant opportunities for the future development of a green economy. This article analyzes the current challenges and promising opportunities in Uzbekistan's transition to a "Green Economy."

**Keywords:** Green economy, renewable energy, sustainable development, environment, energy efficiency, technological development, international investment.

**Аннотация.** Стратегия перехода Республики Узбекистан к «зелёной экономике» является важным шагом на пути охраны окружающей среды, устойчивого экономического развития и повышения энергоэффективности. Данная стратегия включает цели по развитию возобновляемых источников энергии, эффективному использованию ресурсов и минимизации вреда окружающей среде. Однако в экономике страны, сильно зависящей от угля и природного газа, этот переход сопровождается рядом проблем. К основным из них относятся ограниченные технологические возможности, недостаточность финансовых ресурсов и сложности в привлечении международных инвестиций. Тем не менее, благоприятные природные ресурсы и геополитическое положение Узбекистана создают значительные перспективы для

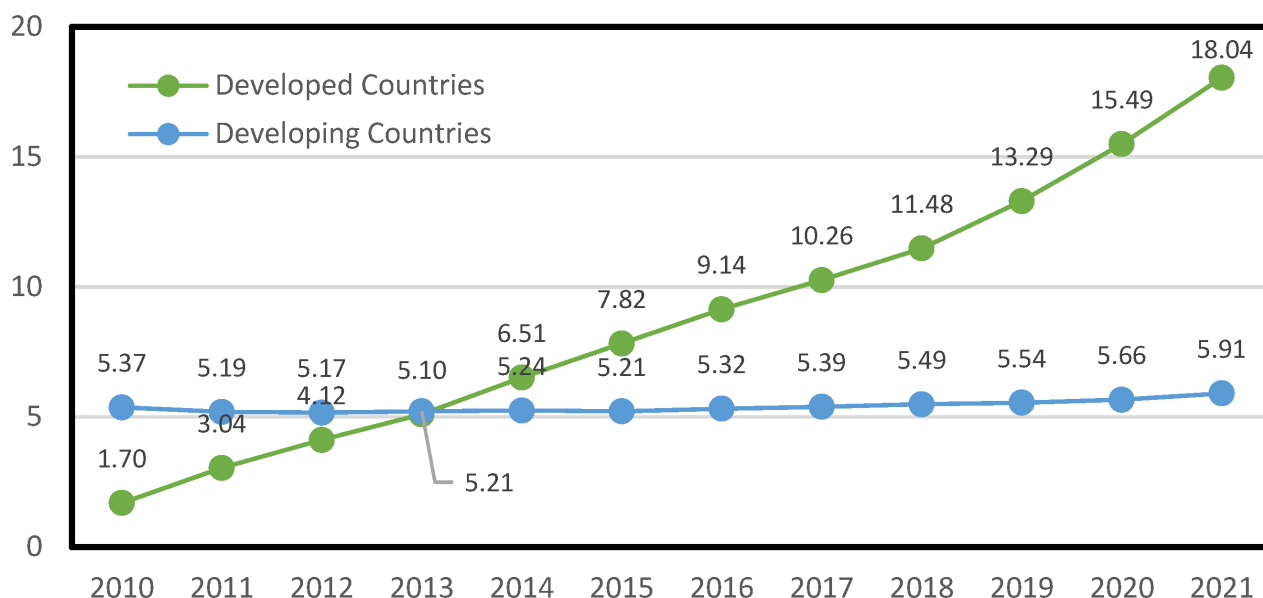
развития зелёной экономики в будущем. В статье анализируются существующие проблемы и перспективные возможности перехода Узбекистана к «зелёной экономике».

**Ключевые слова:** зелёная экономика, возобновляемая энергия, устойчивое развитие, окружающая среда, энергоэффективность, технологическое развитие, международные инвестиции.

O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanish strategiyasi so'nggi yillarda barqarorlik va ekologik xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan. Joriy iqtisodiyotning qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tishi, atrof-muhitni himoya qilish va iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish bo'yicha qabul qilinayotgan chora-tadbirlar muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq, bu jarayonda ko'plab muammolar paydo bo'lishi mumkin, va ushbu maqola ushbu muammolar hamda istiqbolli imkoniyatlarni yoritib beradi.

O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanish strategiyasi so'nggi yillarda barqarorlik va ekologik xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan. Joriy iqtisodiyotning qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tishi, atrof-muhitni himoya qilish va iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish bo'yicha qabul qilinayotgan chora-tadbirlar muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq, bu jarayonda ko'plab muammolar paydo bo'lishi mumkin, va ushbu maqola ushbu muammolar hamda istiqbolli imkoniyatlarni yoritib beradi.

Green Growth



O'zbekiston Respublikasi hukumatining 2019 yilda qabul qilgan "Yashil iqtisodiyot"ga o'tish strategiyasi mamlakat iqtisodiyotini

barqaror rivojlantirish, energetika sohasida innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ekologik xavfsizlikni oshirishni maqsad qilgan. Ushbu

strategiya doirasida energiya samaradorligini oshirish va tabiiy resurslardan foydalanishni optimallashtirishga qaratilgan qator loyihalar amalga oshirilmoqda (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni, 2019). Biroq, "Yashil iqtisodiyot"ga o'tishda bir qancha texnologik, moliyaviy va infratuzilmaviy muammolar mavjud.

O'zbekistonning "Yashil iqtisodiyot"ga o'tish strategiyasi mamlakat iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi, chunki bu strategiya nafaqat ekologik muammolarni hal qilish, balki iqtisodiy samaradorlikni oshirish va global iqlim o'zgarishiga moslashishni ham nazarda tutadi. Mamlakatda energiya manbalari sifatida asosan tabiiy gaz va ko'mirga qaram bo'lish texnologik va moliyaviy cheklovlarni keltirib chiqaradi. Shu bilan birga, yangi yashil texnologiyalar va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish orqali mamlakatning kelajakdagi iqtisodiyoti yanada barqaror bo'lishi mumkin. O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha olib borilayotgan strategiyalarning asosiy maqsadi energiya samaradorligini oshirish, chiqindilarni kamaytirish va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishdir. Shu bilan birga, mamlakatda texnologik inqiroz va moliyaviy yetishmovchiliklar bu yo'nalishda sezilarli to'siqlar yaratmoqda. Ushbu maqolada O'zbekistonning "Yashil iqtisodiyot"ga o'tishidagi asosiy muammolar va

istiqbolli imkoniyatlar, shuningdek, xalqaro tajriba asosida mamlakatga tegishli bo'lgan strategiyalar tahlil qilinadi.

Yuqoridagi jadvalda 2010-yildan 2021-yilgacha rivojlangan mamlakatlar va rivojlanayotgan mamlakatlarning yashil iqtisodiyot bo'yicha o'sish darajasi tasvirlangan.

### **Rivojlangan mamlakatlar**

Yashil iqtisodiyotning o'sishi rivojlangan mamlakatlarda keskin ko'tarilganini ko'rish mumkin. 2010-yilda bu ko'rsatkich 1.70 bo'lsa, 2021-yilga kelib 18.04 ga yetgan. Yillar davomida sezilarli o'sish kuzatilgan, ayniqsa 2013-yildan keyin bu o'sish tezlashgan va har yili barqaror ravishda ko'paygan.

### **Rivojlanayotgan mamlakatlar**

Rivojlanayotgan mamlakatlarda yashil o'sish nisbatan barqaror va kamroq bo'lgan. 2010-yilda ko'rsatkich 5.37 bo'lgan bo'lsa, 2021-yilda bu raqam faqat 5.91 ga ko'tarilgan. Ko'rsatkichning har yili deyarli bir xil bo'lib qolganini ko'rish mumkin, bu esa yashil iqtisodiyotga o'tish borasida jiddiy o'zgarishlar qilinmaganini bildiradi.

### **Umumiy tahlil**

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, rivojlangan mamlakatlar yashil iqtisodiyotga tezroq va ko'proq sarmoya kirita boshlagan, bu esa ularning ekologik barqarorlikka o'tishini jadallashtirgan. Rivojlanayotgan mamlakatlar esa bu borada sust rivojlanish sur'atlarini

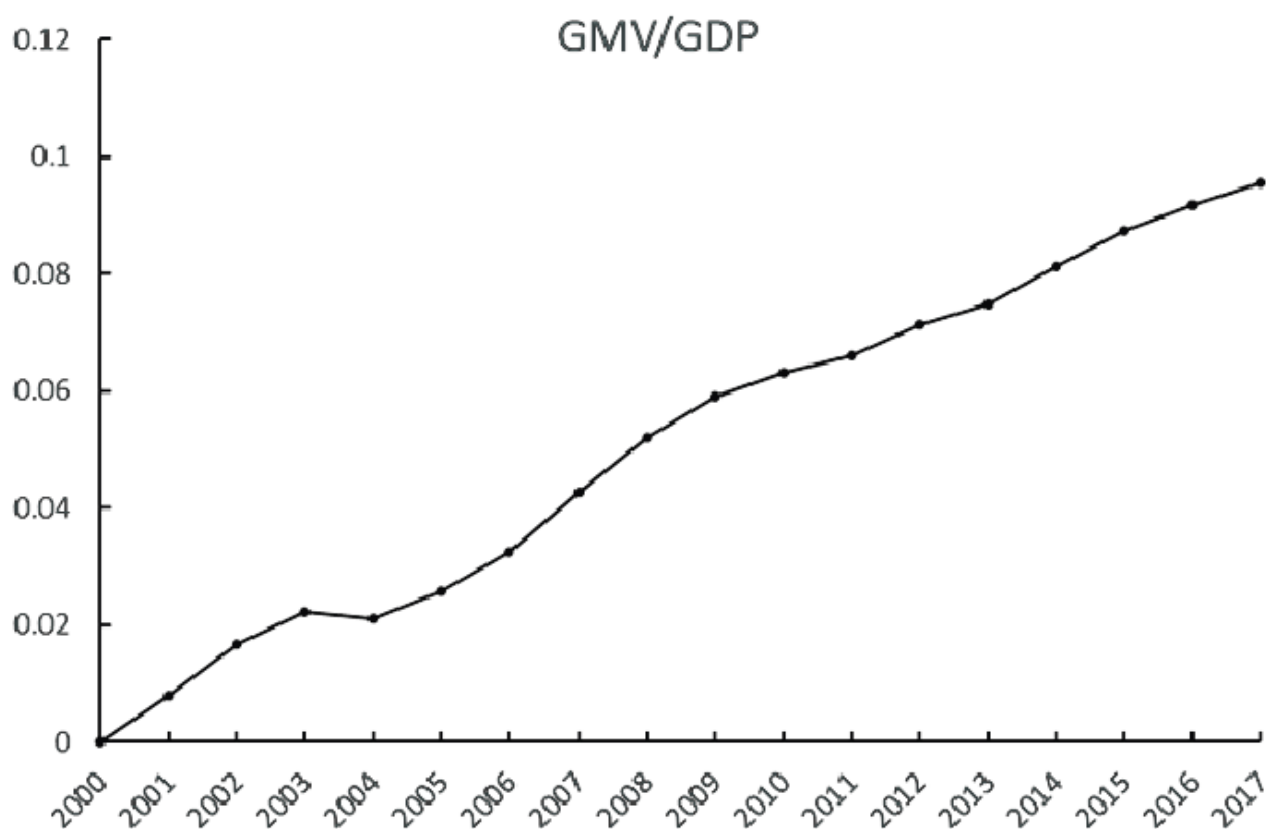
ko'rsatmoqda. Bu farq moliyaviy va texnologik imkoniyatlar, xalqaro sarmoya va siyosat bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

O'zbekistonning hozirgi energetik qaramligi mamlakat iqtisodiyotiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Mamlakatda energiya ishlab chiqarishda asosan tabiiy gaz va ko'mirga bog'liq bo'lib qolgan, bu esa ekologik zarar yetkazish bilan bir qatorda, moliyaviy jihatdan ham ko'p mablag' talab qilmoqda. Mavjud energiya infratuzilmasi qayta tiklanuvchi energiya manbalariga to'liq o'tishni qo'llab-quvvatlay olmaydi, chunki energiyani ishlab chiqarish va tarqatish uchun texnologik yangiliklar yetishmaydi. O'zbekistonning quyosh energiyasi bo'yicha katta salohiyatga ega bo'lishiga qaramay, bu sohada texnologik imkoniyatlar hali to'liq rivojlanmagan. Mamlakatda energiya samaradorligini oshirish va energiyani tejash bo'yicha chora-tadbirlar qabul qilingan bo'lsa-da, ular amaliyotga to'liq tatbiq qilinishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Shu bilan birga, qayta tiklanuvchi energiya texnologiyalarini keng miqyosda joriy etish uchun kerakli infratuzilma va texnologik bilimlarni rivojlantirish zarur.

O'zbekistonning "Yashil iqtisodiyot"ga o'tishdagi asosiy muammolaridan biri moliyaviy resurslarning yetishmasligi hisoblanadi. Mamlakat ichki iqtisodiyoti yetarlicha rivojlanmaganligi sababli, yashil texnologiyalarni joriy etish uchun katta

mablag' talab qilinadi. Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish bo'yicha xalqaro moliyaviy yordam olish qiyin, chunki ko'pgina xalqaro moliyaviy institutlar qayta tiklanuvchi energiyaga qaratilgan loyihalarni qo'llab-quvvatlashda ehtiyotkorlik bilan yondashadi. Xalqaro moliya institutlari va davlatlar bilan hamkorlik qilgan holda sarmoya kiritish imkoniyatlari cheklanganligi sababli, yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda sezilarli to'siqlar yuzaga kelmoqda. Moliyaviy yetishmovchiliklar qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tishni sekinlashtiradi va bu o'z navbatida mamlakatning ekologik barqarorligiga ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekiston hozirgi vaqtda asosan ko'mir va tabiiy gaz kabi an'anaviy energiya manbalariga qaram bo'lib, qayta tiklanuvchi energiya texnologiyalarini joriy qilishda texnologik muammolarga duch kelmoqda. Masalan, mamlakatda zamonaviy energiya ishlab chiqarish uskunalari va texnologiyalari yetishmovchilik qilmoqda. 2019 yilda qabul qilingan "Energiya samaradorligini oshirish milliy dasturi" doirasida qayta tiklanuvchi energiya texnologiyalarini keng joriy etish bo'yicha choralar ko'rilmoqda, ammo ularning keng qamrovda qo'llanilishi uchun zarur bo'lgan infratuzilma va texnologik bilim yetishmaydi (O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi, 2019).



Yana bir muammo moliyaviy yetishmovchilik bilan bog'liq. O'zbekiston yashil texnologiyalarni rivojlantirish uchun xalqaro moliyaviy resurslarga tayanishga majbur. Mamlakatda ichki moliyaviy resurslar yetarli emas, va xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik qilishda qiyinchiliklar yuzaga keladi. 2020 yilda Jahon banki va Osiyo taraqqiyot banki tomonidan O'zbekistonning qayta tiklanuvchi energiya loyihalariga ajratilgan kreditlar va grantlar bu jarayonni tezlashtirishga yordam berdi (Jahon banki, 2020). Shu bilan birga, moliyaviy cheklovlar yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'lida jiddiy to'siq bo'lib qolmoqda.

Yuqoridagi jadvalda GMV/GDP ko'rsatkichi tasvirlangan bo'lib, bu mamlakat yalpi ichki mahsuloti (YaIM) bilan bog'liq bo'lgan o'zgarishlarni aks ettiradi.

#### Asosiy tendensiyalar:

- **2000-2008 yillari** davomida sezilarli o'sish kuzatilgan, bunda GMV (Gross Merchandise Value) YaIM (GDP)ga nisbatan barqaror ravishda oshgan. Bu davrda iqtisodiy o'sish va mahsulotlar hajmi ortishi kuzatilgan.
- **2008-2010 yillari** global moliyaviy inqirozga qaramasdan, GMV/GDP ko'rsatkichi deyarli o'zgarmagan yoki biroz pasaygan bo'lishi mumkin. Inqiroz ta'siriga



qaramay, ko'rsatkich katta pasayishsiz ushlab turilgan.

• **2011-2017 yillari** oralig'ida yana o'sish kuzatilgan va bu o'sish izchil davom etgan. 2017 yilga kelib GMV/GDP ko'rsatkichi deyarli 0.1 darajasiga yetgan.

Bu jadval mamlakatning savdo va iqtisodiy ko'rsatkichlarining o'sib borayotganligini, shuningdek, yalpi ichki mahsulot hajmiga nisbatan mahsulot qiymati oshishini ko'rsatadi. O'sish barqaror va izchil bo'lib, bu mamlakatda iqtisodiy o'sish hamda savdo hajmining oshishi bilan bog'liq.

O'zbekistonning tabiiy resurslari, xususan, quyosh va shamol energiyasi bo'yicha katta salohiyati mavjud. Mamlakatning Samarqand, Buxoro va Navoiy viloyatlarida quyosh energetikasini rivojlantirish loyihalari amalga oshirilmoqda, bu esa O'zbekistonni qayta tiklanuvchi energiya sohasida mintaqaviy yetakchi qilish imkonini beradi (Sustainable Development Report, 2021). Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va yashil texnologiyalarni joriy etish orqali O'zbekiston ushbu energiya manbalaridan foydalanish imkoniyatini oshirishi mumkin.

Innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish O'zbekistonning sanoat va energetika sektorlarida muhim o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Masalan, sanoatda energiya samaradorligini oshirish orqali energiya sarfini kamaytirish va atrof-muhitga zarar yetkazuvchi chiqindilarni qisqartirish mumkin

(UNDP, 2022). O'zbekistonning barqaror rivojlanish bo'yicha xalqaro hamkorligi, xususan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti va Jahon banki bilan amalga oshirilayotgan loyihalar natijasida yashil texnologiyalar mamlakatda sezilarli darajada rivojlanmoqda.

O'zbekistonning "Yashil iqtisodiyot"ga o'tishdagi yana bir katta muammo infratuzilmaning yetishmasligidir. Elektr energiyasini qayta tiklanuvchi manbalardan ishlab chiqarish va tarqatish uchun zarur bo'lgan infratuzilma hozircha rivojlanmagan, ayniqsa qishloq joylarda. Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish uchun zamonaviy energiya tizimlarini yaratish talab qilinadi, lekin bu katta moliyaviy sarmoya va texnologik taraqqiyot talab qiladi. Shu bilan birga, energiya samaradorligini oshirish bo'yicha infratuzilma loyihalari hanuzgacha to'liq amalga oshirilmagan. Yashil iqtisodiyotga o'tishda texnologik innovatsiyalarni keng miqyosda tatbiq etish lozim bo'ladi, bu esa mamlakat iqtisodiyotini barqarorlashtirish va ekologik zararlarni kamaytirish imkonini beradi.

Shunga qaramay, O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi mamlakat iqtisodiyoti uchun katta imkoniyatlar yaratishi mumkin. Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo'yicha O'zbekiston tabiiy resurslarga boy bo'lgan mamlakatlardan biridir. Xususan, quyosh energiyasi bo'yicha

katta salohiyatga ega bo'lgan viloyatlar Samarqand, Buxoro va Navoiyda loyihalar amalga oshirilmoqda. Quyosh va shamol energetikasini rivojlantirish orqali mamlakatda elektr energiyasiga bo'lgan talabni qondirish va eksport qilish imkoniyatlari kengayadi. Shu bilan birga, qayta tiklanuvchi energiya loyihalari orqali ekologik zararlarni kamaytirish va iqlim o'zgarishiga qarshi kurashda sezilarli hissa qo'shish mumkin.

Xalqaro investitsiyalarni jalb qilish ham O'zbekiston uchun katta istiqbollarga ega. O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha olib borilayotgan strategiyalari xalqaro hamkorlikni rivojlantirishda katta imkoniyatlar yaratadi. Xalqaro moliyaviy institutlar va donor davlatlar O'zbekistonga barqaror rivojlanish uchun moliyaviy yordam ko'rsatishi mumkin. Masalan, Osiyo taraqqiyot banki va Jahon banki mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya loyihalariga sarmoya kiritmoqda, bu esa mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga yordam beradi. Xalqaro moliya institutlaridan olingan mablag'lar qayta tiklanuvchi energiya infratuzilmasini rivojlantirish va energiya samaradorligini oshirish loyihalariga yo'naltiriladi, bu esa mamlakat iqtisodiyotini barqarorlashtirishga katta hissa qo'shadi.

Shuningdek, innovatsion texnologiyalarni joriy etish O'zbekiston iqtisodiyoti uchun katta istiqbollar yaratadi. Yashil texnologiyalarni

rivojlantirish va ulardan foydalanish orqali mamlakatning sanoati modernizatsiyalashadi va energiya samaradorligi oshadi. Masalan, sanoatda energiya samaradorligi texnologiyalarini joriy etish orqali energiya sarfini kamaytirish va chiqindilarni qisqartirish mumkin. Yashil texnologiyalarni qo'llash nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlaydi, balki energiya iste'molini ham sezilarli darajada kamaytiradi.

O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi o'z ichiga xalqaro hamkorlik, moliyaviy resurslarni jalb qilish va innovatsion texnologiyalarni joriy etishni oladi. Yashil iqtisodiyotga o'tishning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi mamlakatning ekologik barqarorligiga va iqtisodiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Biroq, mavjud muammolar – texnologik cheklovlar, moliyaviy yetishmovchiliklar va infratuzilma muammolari – mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishni sekinlashtirishi mumkin. Shunday bo'lsa-da, O'zbekistonning tabiiy resurslari va xalqaro hamkorlik orqali yashil iqtisodiyotga o'tishda katta imkoniyatlar mavjud. Shu bois, mamlakatning yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi davomida texnologik yangilanishlar va moliyaviy ko'mak jalb qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

### **Xulosa**

O'zbekistonning "Yashil iqtisodiyot"ga o'tish strategiyasi kelajakda mamlakat iqtisodiy barqarorligini oshirish va ekologik

xavfsizlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Biroq, texnologik, moliyaviy va infratuzilmaviy cheklovlar mavjud bo'lsa-da, xalqaro hamkorlik va investitsiyalar orqali bu to'siqlarni yengib o'tish imkoniyatlari mavjud. O'zbekistonning tabiiy resurslari va xalqaro moliyaviy yordamlar mamlakatning yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'lida muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda. Shunday qilib, texnologik yangilanish va moliyaviy ko'mak orqali mamlakatning yashil

iqtisodiyotga o'tish strategiyasi muvaffaqiyatli amalga oshirilishi mumkin. O'zbekistonning "Yashil iqtisodiyot"ga o'tish strategiyasi qiyin va mashaqqatli bo'lishiga qaramay, uning muvaffaqiyati kelajakda barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim omil bo'ladi. Texnologik yangilanish, xalqaro hamkorlik va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish orqali mamlakat ushbu yo'nalishda katta yutuqlarga erishishi mumkin.

#### ***Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati***

1. *O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. "O'zbekiston Respublikasi yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi", Toshkent, 2019. – bet 35-42.*
2. *O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi. "Energiya samaradorligini oshirish milliy dasturi". Toshkent: Energetika vazirligi nashriyoti, 2019. – bet 20-23.*
3. *Jahon banki. "O'zbekistonning qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tish strategiyasi". Vashington: Jahon banki, 2020. – bet 15-18.*
4. *Sustainable Development Report. "O'zbekistonning barqaror rivojlanish bo'yicha yutuqlari". BMT Taraqqiyot Dasturi, 2021. – bet 112-118.*
5. *UNDP. "Green Energy in Uzbekistan: Opportunities and Challenges". New York: United Nations Development Programme, 2022. – bet 89-96.*